

Tidsbilleder 1939 – 60

fra Jegindø og Thyholm

Forord.

Efter lang tids overvejelser og en del opfordringer har jeg skrevet disse erindringer.

Jeg kalder dem tidsbilleder i det håb at læseren med denne hjælp kan danne sig et billede af hvorledes samfundet var.

Jeg har bestræbt mig på ikke at moralisere unødigt eller at trække paralleller til nutiden, det sidste overlader jeg trygt til læseren. Jeg har naturligvis måttet overveje i hvilket omfang jeg ville beskrive private og også mere intime detaljer. Det fuldkomne tidsbillede kan ikke skrives fordi det er individuelt.

Jeg har bestræbt mig på at være historisk loyal men erkender at hukommelsen kan være en skrøbelig størrelse.

Jeg har sat sidste afsnit ind for at belyse: Hvordan gik det efterfølgende.

Jeg håber læseren vil finde fornøjelse ved læsningen.

Hugo Odgaard

Oktober 2014

-0-0-0-0-0-

Indhold:

Tiden 1940-53

Besættelsen 1940 -45

Skoleelev i folkeskolen

Fritid som barn

Børneopdragelse

Ordentlige folk (og de andre)

Hvad spiste vi

Økonomi

Personlig hygiejne

Seksualitet

Hjælpende hænder/omkringkørende sælgere

Konfirmation

Tiden 1953-59

Ungdomsliv efter folkeskolen

Tjenestekarl på landet

Realskolen

Tiden efter Jegindø og Thyholm. 1959 – 2000

Indkaldt som værnepligtig

Flyveskolen på Avnø

Flyveskolen i Canada

Skydekursus i USA

Epilog

-0-0-0-0-0-0-0-

Tiden 1940-53

Besættelsen 1940 -45

Jeg er født i januar 1939 og har derfor kun nogle få erindringer fra krigen. Dertil kommer at vi levede i en meget fredelig del af landet i modsætning til det der skete i de større byer. Dog er der ting der står klart.

En dag fandt vi ret store mængder af sølvpapirstrimler ude i naturen. Hvad meningen var anede vi ikke men det måtte jo være noget der var smidt ud fra en flyvemaskine og sikkert havde noget med krigen at gøre. Jeg husker ikke at vi fik nogen forklaring dengang.
(Senere fandt jeg ud af at det var for at give falske ekkoer på tyskernes radar at sølvpapirstrimlerne blev kastet ud. Radar var en ny teknologi på den tid.)

På Jegindø var der ganske få tyske soldater. Vi havde en lille gruppe, måske kun en 5 – 6 mand, der boede i et træhus nede i Mads Poulsens skov, tæt på mit hjem. De marcherede ofte forbi, de gik i takt og det lød respektindgydende, vi talte aldrig med dem for vi skulle være forsigtige og vi kunne jo heller ikke tale tysk.

En dag, det må have været en søndag for far sad i klubstolen i karnappen ud mod vejen, da de stoppede op lige uden for os. Der blev musestille i stuen, hvad ville de? Én af dem gik hen til vores fordør, der ellers kun blev brugt når præsten kom på besøg, og bankede på. Far turde næsten ikke åbne døren og pludselig stod soldaten i stuen. Jeg var kravlet om bag ved en stol og kiggede på soldaten. Han ville købe ´tabak´, men vi havde ingen tobak og efter lidt snak som jeg ikke forstod noget af gik soldaterne videre med uforrettet sag.

En råkold og tåget vinterdag sagde min far: der er noget jeg skal vise dig.

Så det var op på stangen på fars cykel (der var ikke noget barnesæde dengang) og vi kørte hen til en mark lidt vest for mejeriet. Lidt inde på marken stod vognmand Jørgensens lille lastbil og var ødelagt. Jeg kendte ikke ordet sabotage men meningen var ikke til at misforstå. Motorhjelman var sprængt væk og der hang nogle løse ledninger og dinglede i den svage blæst. Far forklarede at der var nogen der ikke syntes om at Jørgensens lastbil skulle køre for tyskerne og det blev der så også sat en stopper for. Det var det eneste eksempel på sabotage på Jegindø som jeg kan huske.

Jeg nævnte tidligere at vi levede i en meget fredelig del af landet. Det er da også rigtigt men der var stor aktivitet ude på vestkysten ikke langt fra Jegindø. Tyskerne var i færd med at etablere 'Atlantvolden' som skulle sikre Tyskland og de erobrede lande mod fjendtlig invasion.

Jeg havde naturligvis ingen begreb om hvad det gik ud på men jeg husker en ting som havde noget med 'Atlantvolden' at gøre.

I Nørskov i trekanten ved Karl Kjeldgaard blev der tippet en stor kasse af en lastvogn. Kassen var en overdækning med nogle bænke som arbejderne kunne sidde på under køreturen ud til vestkysten hvor de arbejdede med at opføre de store anlæg derude.

Som dreng var det jo rimelig uinteressant men kassen som den stod der på enden dannede bænkene nogle hylder. På de hylder hængte vi vore kålrabi-lygter (græskar blev ikke brugt til pjat) op i, og det så ganske flot ud som de hang der og lyste med mund, næse og øjne.

Hvordan vi forholdt os til udgangsforbuddet kan jeg ikke huske.

Det var meget strenge vintre i de år. Fjorden var islagt i lange perioder og det gav problemer for fiskerne om foråret. Men der var også fordele ved isen. Ålestanting blev en ekstra gevinst i mørke måneder. Nogle steder kunne der stå rigtig mange mennesker ude på isen med de lange stager. Der blev endog etableret en lille butik ude på isen hvor der solgtes varme drikke.

Den historie jeg vil berette om er en ganske anden.

Igen måtte jeg op på stangen på fars cykel og vi kørte ud på isen over mod Salling.

Pastor Jørgensen havde familie på Salling og ville skyde en genvej over isen i sin lille lysegrønne Opel. Desværre for pastoren kørte han i en våge i isen, og 'Kadett'en var det vist, gik igennem. Det billede af bilen der lå på siden på et par meters vand har jeg endnu på nethinden.

De hårde vintre havde ud over streng frost også masser af sne. Sneen lå nogle gange 2 måske 3 meter høj og det var umuligt at færdes med køretøjer.

Men så var der snefogeden. Han var ikke populær når han kom forbi og udskrev mændene til at kaste sne. Det var hårdt arbejde men rummede også gode elementer af sammenhold i svære tider.

Som dreng tumlede vi med stor fornøjelse i den megen sne. Byggede huse i sneen, huse med flere rum og tag over. Mit bidrag til at hjælpe far var at gnide skovlen ind i stearin så sneen bedre slap og ikke satte sig fast på skovlen.

Vinteren 1942-43

Den strenge frost var også slem indendørs. Vi havde en vandpumpe ude i gården og hentede vand ind i 'vandspanden' der havde sin plads i bryggerset. Om morgenen var der is på vandet. Vi havde kun varme i stuen fra kakkelovnen. Der var rim på indersiden af alle ruder og vi fik flonelslagner og varmedunk i sengene. Der var selvfølgelig lidt varme i køkkenet når der blev lavet mad men brændsel var dyrt og der blev sparet på det.

Apropos spare. Oven på det almindelige komfur fik vi en 'spare Hess'. Det var en lille rund ovn med et meget mindre brændkammer og dermed en bedre udnyttelse af brændet. En anden måde at udnytte brændslet på var en stikkedel til at sætte ind i kakkelovnen og derved få kogt vand.

1945

Skoleelev i folkeskolen.

Inden jeg startede i skolen havde mor terpet bogstaverne med mig. Hun sad ved sybordet og jeg overfor. Jeg syntes det var svært og uvist af hvilken årsag så havde jeg besvær med at huske bogstavet 'i'. Det forventedes at ordentlige forældre havde lært børnene bogstaverne inden de startede i skolen.

I skoletasken var der et penalus, hyppigt af træ. I penaluset var der en griffel (af grafit), en lille flaske med vand og en lille klud, disse 3 ting skulle der til for at vi kunne skrive på den skifertavle

der var i klasselokalet. Når griflen skulle spidses fik vi lærerens OK for at gå udenfor til cement trappen og stryge/slibe den spidsere. Vandet og kluden var til at slette det vi havde skrevet. Papir kostede penge så vi øvede vore skrivefærdigheder på et medie der kunne bruges uendeligt.

Skifertavle og grafitgriffel

Vi gik i skole hver anden dag og vi var 2 årgange i hver klasse, f.eks. 3. A og B. I vores regnebog var der opgaver til A og andre opgaver til B. Når vi havde bibelhistorie, katekismus og geografi havde vi pensum første gang i A-årgang og repetition af samme pensum i B-årgang.

Skoledagen var lang med timer både for- og eftermiddag. Vi der boede tæt ved skolen gik hjem i frokostpausen.

Der var utroligt meget der skulle læres udenad. Salmever i et uendeligt antal og skriftsteder i den lille brune katekismus i et ligeså stort antal.

Midt i terperiet var der lyspunkter når lærer Kjelde fattede violinen og vi sang af karsken bælg. Samme Kjelde er jeg overbevist om har givet mig lyst til at gå i skole, han forklarede aktuelle hændelser som f. eks. Stalins død i 1953 og afslutning på Korea-krigen samme år.

Om sommeren kunne fru Kjelde stikke hovedet ind i klassen og meddele at nu sværmede bierne, så så vi ikke mere til Kjelde de næste par timer.

Vore forældre blev, som en del af tilsynet med skolen, inviteret til at overvære undervisningen. Det var en ren parade opvisning i vores evne til at huske salmevers og skriftsteder udenad.

Vi lavede drengestreger og jeg vil nævne et par stykker for at vise niveauet.

Begge gange gik det ud over Tinne. Pigerne havde flere toiletter i skolegården. Jeg havde fundet et kort bræt og sat det under håndtaget så Tinne ikke kunne åbne døren indefra. Kjelde fløjtede ind og vi stormede ind i klassen og timen begyndte. Lidt inde i timen blev der lidt uro og Kjelde kiggede op og konstaterede at Tinne manglede. Hvor er Tinne spurgte han? De rare piger pegede over på mig – Hugo har spærret hende inde. Jeg blev sendt ud for at befri tøsene som skrigende løb ind og jeg sjokkede efter. Jeg vidste hvad der ventede mig. Og ganske forudsigeligt fik jeg en syngende lussing. Der var kontant afregning og så var den ikke længere, der blev ikke samlet i bunke.

Klasselokalet blev opvarmet af en kæmpestor kakkelovn. Til at fodre den var der en tilsvarende stor tørvekasse med låg. Vi drenge fik Tinne mast ned i tørvekassen og satte os på låget. Kjelde kom ind i klassen og vi sprang hen på vore pladser og Tinne kravlede vrælende op af tørvekassen. Igen måtte jeg indkassere en lussing. Jeg fik nogle stykker i de 7 år i folkeskolen men opfattede dem ikke som uretfærdige fordi de faldt prompte og i direkte forbindelse med mine handlinger. Dog er der en undtagelse fra det retfærdige. Denne gang var det Bjarne, min sidekammerat, der skulle have en på kassen men han var hurtig og dukkede sig, så jeg der sad ved siden af fik fornøjelsen. Lidt skuespil var også på sin plads. En dag jeg fik en lussing stod jeg helt op mod døren ind til klasselokalet og mit hoved ramte døren med et vældigt brag. Kjelde blev tydeligt bekymret og jeg var hurtig nok til at skabe mig lidt. Det gjorde faktisk ikke særlig ondt. Vores 2. lærer hed Finnerup han brugte belønning som motivation og de flittigste elever fik guld- sølv- og bronzemedaljer som han havde klippet ud og limet sammen. Det virkede, jeg gjorde mig anstrengelser og var ofte modtager af medaljer. Lærer Finnerup havde et heftigt temperament. En dag var manden i nabo ejendommen i færd med at save brænde med en rundsav. Det larmede vildt. Finnerup satte sig hen i det åbne vindue og pludselig var han væk. Der gik ikke mange sekunder inden larmen sluttede. Hvordan og hvad Finnerup sagde til manden ved jeg ikke. Nogle af os var gode til at skrive stile. Jeg skrev en stil om sildefiskeri ved Lofoten, den blev sendt til en konkurrence i nordisk regi og jeg blev præmieret med en bog (på svensk), det var store tider. Den store verden åbnede sig i min fantasi når vi i regnetimerne havde opgaver med kursværdier på aktier og obligationer og begreber som kurtage og vekselkurser på valuta. Engelske pund, shilling og pence og tyske mark, det var spændende.

1951

Vi fik lært at læse, skrive og regne.

Vi lærte ikke sprog, det eneste det blev til var nogle få tekster på svensk.

Bagsiden, for sådan én var der, var at der sad nogle elever ved de bagerste pulte og ikke fik så meget ud af det og der blev de siddende klasse efter klasse.

Lærer Kjelde tog fat i mig da jeg var en 12 – 13 år og forklarede at jeg burde gå på realskole.

Jeg kom stormende hjem og fortalte at Kjelde sagde jeg skulle på realskole. Det tyggede far og mor længe på og kom frem til at det skulle jeg ikke. Jeg gik så slukøret tilbage til Kjelde og sagde at det måtte jeg ikke. Kjelde vurderede at det havde noget med penge at gøre og tilbød at han ville sørge for at finde penge til betaling for de bøger det krævede. Jeg stormede igen hjem med det glade budskab. Far og mor tyggede igen en tid på sagen og besluttede at hvis jeg skulle på realskole så skulle de nok selv betale og det kunne der ikke blive tale om. Jeg kom således ikke på realskole. Selvfølgelig var der økonomi med i beslutningen men der kan også have været noget om ikke at bryde det gængse mønster for en fiskersøn og der var risiko for såret stolthed ved at modtage 'almisse'.

Det var kun ganske få der kom på realskole fra Jegindø, måske kun en enkelt fra hver årgang. Studenter var der ingen af, jeg husker i hvert fald ingen.

Fritid som barn.

En historie jeg har måttet høre mange gange var min tilbøjelighed til som lille at tage selvstændige udflugter med min grønne lastbil i snor. Om det er rigtigt ved jeg ikke men det fortælles at mor satte mig i snor fastgjort til vandpumpen.

Igenom alle årene i skolen var Bjarne min bedste legekammerat. Vi turede rundt på øen, lavede hule nede i P. Madsens skov. Samlede (gamle) æg op i lader og solgte dem til købmanden der dog ikke blev fornøjet over købet. Vi løb på skøjter i engene ved Nørskov hvor der var masser af god is dengang. Det var et farligt bøvvl med at spænde skøjterne på, vi havde kun gummistøvler, så der blev suppleret med remme men stadig faldt skøjterne af.

Det var kun få der havde skistøvler der var meget bedre. Vi havde en herlig kælkebakke oppe ved Godsk. Hvor traskede vi dog mange gange op ad bakken med kælken på slæb for at nyde det halve minut det tog når vi suste ned.

Det hørte med til fornøjelserne at få rigtig kolde hænder og fødder. Når vi kom våde og forfrosne hjem skulle vi have liv i fingre og tæer, det skete inde ved kakkelovnen, og når blodet så vendte

tilbage gjorde det forfærdelig ondt. Vores vinterbeklædning var ikke imponerende men det gjaldt jo for os alle.

Om sommeren spillede vi fodbold og det var meget spændende om træner Aksel Falsig havde sat én på holdet. Holdopstillingen blev sat op i en lygtepæl ved købmand Thøger. Jeg blev aldrig god til fodbold og var derfor heller ikke fast på holdet, jeg måtte indkassere nogle skuffelser.

Havnen var selvfølgelig et naturligt sted for mig. At lytte til de gamle fiskere der kunne berette om vejr og vind for mange år siden var spændende. Røverhistorier var der også plads til og når de blev gentaget mange gange var de jo næsten den skinbarlige sandhed.

Det lykkedes mig at blande ting sammen. Der var snak om en 3-mastet skonnert der lige havde passeret havnen og lidt senere var der tale om at en skypumpe havde passeret øen. Jeg kom hjem og berettede at jeg havde set en 3-mastet skypumpe. Der blev grinet i lang tid.

En dag jeg gik på ydermolen i havnen hørte jeg noget der plaskede i vandet mellem nogle fiskerbåde. Det var Ernst der var plumpet i. Ved fælles hjælp fik jeg ham op af vandet og slukøret måtte han gå hjem drivvåd. Det var ingen god reklame for os drenge at plumpe i vandet. Vi roede meget i havnen og brugte årene almindeligt men der var kamp om hvem der var bedst til at vrikke med en åre i kærven bag i prammen. Det var en uskreven regel at vi som børn ikke roede ud af havnen.

Vi havde en tradition med at drengene i klassen inviterede hinanden til vore fødselsdage. Vi kom således rundt på øen og legede en eftermiddag hjemme hos kammeraterne. Der var nogle få steder hvor vi blev inviteret på aftensmad, der var et par steder som jeg stadig mindes med meget gode frikadeller og kartoffelsalat.

Der var ikke noget med lomme penge fra forældrene. Ville vi have nogen som vi selv måtte bestemme over så måtte vi selv tjene dem.

En undtagelse var Søren, han havde ofte penge til at købe slik for, han kunne stå foran os og spise en banan og vi måtte nøjes med at kigge på. Vi mumlede en del om hvor mon han fik pengene fra, hans far var fisker som også vore fædre.

Vores nabo P Madsen havde et lille landbrug og der hjalp jeg til med mange gøremål. Om vinteren stod jeg oppe i 'gulvet' i laden og forkede negene ned på tærskværkets bord og P Madsen skar bindegarnet over og stoppede negene ind i maskinen. Tærskværket blev drevet af en lille grøn dieselmotor, der stod og larmede udenfor, ved hjælp af en lang drivrem. At tærsk var en støvet affære, jeg blev godt beskidt og hvordan jeg blev vasket står ikke helt klart. Om efteråret hjalp jeg med at køre roer hjem til en roekule tæt på ejendommen. Af og til hjalp jeg med havearbejde. Jeg tjente faktisk gode lomme penge og kunne bl.a. selv købe nye skjorter, 'Pingvin' husker jeg. En del af betalingen var at jeg spiste med ved aftensmåltidet. En lørdag aften, da afregnede vi ugentlig, spurgte P Madsen om jeg kunne give kredit, jeg snoede mig og sagde at det syntes jeg ikke jeg skulle. P Madsen prøvede lidt mere og sagde så, at det kunne jeg blive nødt til. Så lurede han at jeg

ikke vidste hvad kredit var og så forklarede han mig hvad det betød. Jeg troede han ville have rabat og det var jo en anden snak.

Om efteråret tjente jeg også lomme penge ved at samle kartofler op i Ibsted på 'Grudsgaard'. Ofte regnede det og det var slet ikke rart at ligge på knæ i marken. Men der var penge i det.

Pastor Legarths have fik jeg også som arbejdssted. Der skulle pilles ukrudt, gange skuffes og rives og græs slås. En meget speciel ting som fru præsten, dyrkede var asparges, sådan noget havde jeg godt nok ikke set andre steder. Flinke mennesker var de og jeg fik eftermiddagskaffe sammen med dem.

At omdele søndagsaviser var ret godt betalt, så der var rift om at få turene.

En dårlig betalt opgave var at 'klare' kroge. En lang line med måske 200 kroge kunne være meget sammenfiltret og kunne tage lang tid at ordne men vi kunne ikke være kræsne så det var bare på med vanten.

Ordrede kroge på line

Lidt bedre betalt var at fiske østersyngel. I fjorden mellem Thyholm og Jegindø lidt syd for Ibsted var der et større lavvandet område. Udstyret med en flaske tran til at stænke ud på vandet så man kunne se bunden og en hjemmelavet skraber til at skrabe de små østers op med var forudsætningen for succes. Ynglen blev solgt til Østerskompagniet i Glyngøre der så satte dem ud i kontrollerede banker i Nisum Bredning.

Der var også pligter som ikke blev lønnet. Vi fisker-drenge havde ikke så mange som vore kammerater der var landmandssønner hvor der naturligt var flere ting de kunne hjælpe med.

Nogle af mine pligter var dagligt at hente avisen, Thisted Amts Tidende, ved postbilen mellem kl. 5 og 6 om eftermiddagen hos skomager Filskov der også havde det lokale postkontor. Jens Søe kørte turen til Hvidbjerg nogle gange om dagen med passagerer og pakker. Han kørte i store amerikanerbiler f. eks. en kæmpe Packard, 12 cylindre og plads til 6 – 8 passagerer incl. klapsæderne.

Postbil, Packard de Luxe, årgang 1932

Jeg fik også til opgave at pille ukrudt i vores egen have. Det værste mor kunne sætte mig til var at rense læbæltet vest for vores hus for ukrudt.

Jeg gik selvfølgelig ærinder for mor og bedstemor i Ulvkær. Købmandsvarer hos Thøger hvor han stod bag disken og fandt det frem der stod på sedlen og pakkede det hele ind i brunt papir. Brød hos bager Andersen. Mor bagte selv det meste af vores brød men rugbrød hentede jeg hos bageren. Det var fristende med et nybagt rugbrød i bagagebæreren at pille nogle lunser af brødet og spise det selv om jeg vidste der vankede skældud når jeg kom hjem.

Mor syede mange ting og behøvede derfor knapper, tråd og elastik som jeg så skulle køre næsten helt op til kirken for at købe hos 'æ piger', det var måske nogle ører billigere men det havde da været noget lettere at købe tingene hos Margrethe. Når jeg var afsted for bedstemor fik jeg metervis af formaninger og pengene var pakket ind i avispapir som en lille pakke som hun lagde ind i min hånd og jeg skulle knytte hånden og 'fly' den til købmanden.

Bedstemors sparekassebog blev jeg betroet til at gå op i sparekassen med for at få tilskrevet renter hvert ½ år. Hun var overbevist om at renterne ellers ville gå tabt.

Når mor havde storvask skulle jeg hjælpe. Mine 2 ældre søstre var flyttet hjemmefra. Jeg skulle passe ilden under gruekedlen, hente vand ved pumpen ude i gården og dreje håndhjulet på

vaskemaskinen. Jeg hjalp også med at hive vasketøjet igennem 2 hold skyllevand. Til sidst når tøjet var tørret skulle en del rulles på den store rulle der stod oppe på loftet med store sten i.

Det var meget mere spændende at hjælpe far ved redskabshuset, æ fywerhuus. Jeg kunne køre de små nordbagge heste vi lånte når det tjærede garn skulle spredes ud på engen.

Opstilling til tjæring af garn, tjærekar, dryp, vinde og vogn

Jeg kunne også rense bundgarnspælene for snegle med et specielt skuffejern når de efter endt brug var taget op, slæbt hjem og lagt op på stranden.

Jeg plagede ofte min far for at komme med ud at fiske. Han var ikke særlig glad for det, for det krævede et vist tilsyn at jeg ikke kom til skade eller drattede overbord. (Vi kendte ikke til svømmeveste og for øvrigt var det de færreste fiskere der kunne svømme). Jeg kom dog med adskillige gange. Det var spændende at komme ud til bundgarnene om foråret og se hvor mange sild der var. Det skete få gange at der var så mange sild at vi måtte sejle ind med en fuld kåg og afsted igen for at 'røgte' de sidste garn. Så var der høj stemning.

Bundgarnsfiskeri af sild

Far trawlede efter gule ål om sommeren, det var om natten. Det var noget specielt at være ude på vandet når det begyndte at blive mørkt ved 22 – 23-tiden og at det lysnede igen ved 4-tiden om morgenen. Der var sjældent den store fangst ved denne form for fiskeri og far var ikke glad for det. Det betød at han skulle sove om dagen og det mente han så absolut ikke han kunne. Om efteråret var det åluserne der skulle røgtes og nu var det blank-ål det gjaldt. Ålene og sildene blev solgt til opkøberne der havde små kontorer på havnen. Ålene var dyre og bedre til at holde prisen i modsætning til sildene der ofte solgtes til en meget lav pris så snart der var mange af dem. Far og

farbror Kes var meget loyal over for opkøberen og forsøgte ikke at indhente bedre tilbud hos en anden opkøber. (Auktionen på Jegindø kom nogle år senere i 1960). Som knægt sad jeg ved siden af og lyttede til snakken om den pris far kunne få for fiskene, det var spændende.

At være søstærk var en væsentlig kvalifikation for os knægte. At være med når vejret var lidt hårdt og bølgerne tilsvarende høje, der krævede vores gode omdømme at vi ikke blev søsyge. Det skete dog for mig engang vi havde været i Nykøbing. Vi havde en anden fisker med og han røg cerutter. På vej hjem var blæsten taget meget til, båden huggede slemt, megen cerutrøg og ophold i kahytten fordi vi tog vand ind, blev for meget.

Jeg ofrede.

Det var den eneste gang jeg har været søsyg men jeg fastholder stadig at det var cerutrøgen og ikke søgangen der tog pipet fra mig.

Om aftenen var vi ofte på besøg hos familien og hos venner til kaffe og kage. Far havde nemt ved at få manchetskjorten og slipset på og så tog far, mor og børn på visit. Vi børn var henvist til køkkenet og døren ind til stuen blev lukket, der kunne vi støje lidt og helst meget lidt.

En anden aftenaktivitet var at synge sammen. Når spisebordet efter aftensmaden var ryddet og opvasken var klaret sad vi ofte samlet og sang a cappella. Sangene havde mor samlet i en mappe de var udklip fra Familie Journal og Hjemmet, mange af dem var triste og sentimentale men vi sang af karsken bælg.

Jeg ville gerne lære at spille og jeg fik da også en mundharpe men jeg lærte det aldrig.

En tredje aftenaktivitet var spil. Aldrig med billedkort de var bandlyste. Med æselkort spillede vi 500 og kasino dertil kom ludo og en række andre brætspil. Med bedstefar spillede vi domino.

Der var ikke tradition for i familien at læse bøger så det blev ikke til så meget. Jeg fik dog f. eks. læst Robinson Crusoe, Jorden rundt på 80 dage, en del Flemming bøger, Gulliver m. fl.

Naboens Jens abonnerede på *Det Bedste*, fra Reader's Digest dem fik jeg lov til at læse. Store og små emner redigeret ned til korte artikler, det var sagen.

Der var ingen asfaltveje på øen. Det havde den fordel at vi kunne udføre én af vore drengestreger. At binde en snor i en pung og lægge den på vejen, dække snoren med grus så den ikke kunne ses, gemme os i grøften og vente på at der kom én der ville samle den op, og på det rigtige tidspunkt når offeret var lige ved at få fat på pungen at trække i snoren. Det var meget spændende men vi høstede ikke mange kegler hos offeret.

Som nævnt var der ingen asfaltveje på øen. Til gengæld var der et fint masket net af stier over det hele. Vi børn gik for det meste når vi skulle nogle steder. Gamle mennesker gik også vejen ind. Min mormor lærte aldrig at cykle trods mange forsøg. Der var stier i markskel, igennem skov og plantager, oven på diger sågar. Det gjaldt jo om at finde den korteste vej. Jeg husker at posten

Jens Bjerregaard på cykel med den store sorte taske på styret uden problemer kunne holde balancen.

Post Bjerregaard var også et cyklende posthus. Bagdøren eller bryggersdøren var ulåst de fleste steder så posten kunne gå ind. Her kunne der ligge kontanter på bordet til betaling af et giro kort eller andet hvis der ikke var nogen hjemme. Det skulle helst være det nøjagtige beløb der lå. Folk kunne være i stalden eller i marken og behøvede så ikke at holde øje med hvornår posten kom forbi.

Til markering af at der ikke var nogen hjemme var der ofte stillet en fejekost (styv lime) i døren, det var nemt for kosten stod ofte lige i hjørnet ved bryggersdøren

Vi drenge havde et syn på dyr der gjorde at vi uden samvittighedskvaler kunne slå dyr ihjel. Vi lavede mange slangebøsser. Det var en stor fornøjelse at finde den helt rigtige kløftede gren og at skære den til. Gummiet fik vi fra kasserede cykelslanger. Vi lavede også buer, vi kaldte dem flitsbuer, og pile. Det står ikke ganske klart hvor dygtige skytter vi var men nogen gråspurve måtte lade livet.

Nogle af de ting vi foretog os vil jeg end ikke nævne. Generelt var vi hårdhændede overfor dyr. Et selvdødt lille dyr blev smidt på møddingen, var det et stort dyr kom den 'døde-slagter' (kødfoderfabrikken) og hentede det.

En gris blev slagtet, en høne fik hovedet hugget af og så var der mad på bordet, det var den mest selvfølgelige ting i verden.

Der var ikke mange biler på øen, men vi havde stor fornøjelse af at notere bilnumre. Vi lavede små hæfter og indførte omhyggeligt numrene. En B eller Æ var rene trofæer, jeg tror vi have godt styr på de kendingsbogstaver de enkelte amter havde.

Jeg blev FDF'er (Frivillig Drenge Forbund), mor syede min spejderskjorte så jeg kunne nøjes med at købe hue og tørklæde. Vores tropsfører var mejeribestyrer Ørgaard som også skaffede os et mødelokale oppe på loftet på mejeriet. Vi lærte at slå knuder, at bruge kort og kompas, at bygge bivuak og lave bål. Vi havde også en sangbog som blev flittigt brugt. Vi var en del af Hvidbjerg Kredsen og kunne så bruge Lyngtoppen ved Søndbjerg strand til overnatninger. En gang imellem tog vi på lejr på Venø. Min største lejr oplevelse var at deltage i en landslejr for hele Danmark, det var i Aarhus ved Marselisborg, vi var flere tusinde drenge. Det var nær glippet for det var dyrt.

FDF landslejr ved Marselisborg, 1952

Vi havde hvert år et FDF-møde på Hvidbjerg Kro hvor forældrene deltog. Der var forskellige optrædener og jeg blev engang stillet op ovenpå klaveret og sang solo, det har sikkert været ømt. Som spejder kom jeg rundt på hele øen når der skulle sælges lodsedler. Det skete oftest sidst på eftermiddagen og mange af de gamle sad stille uden lys i det de kaldte *mørkningen*. Et sted var jeg meget ked af at gå ind, de havde et sygt barn (åndssvagt) der boede hjemme og hele tiden lå og skreg nogle uhyggelige lyde. Andre steder fik jeg et stykke brystsukker, det var mere lystigt.

Vi drenge gik ikke så meget op i hvad tøj vi gik i. Mine 2 ældre søstre havde en del snak om emnet. Meget, sikkert det meste, syede mor selv. Meget blev lavet af aflagt tøj og genbrugt, jeg var den første dreng og 'arvede' derfor ikke noget fra en storebror. Vi gik i korte bukser hele sommeren fra maj til november og i 'plus-four' og knæstrømper om vinteren samt striktrøjer som mor også selv strikkede.

'Plus four' knæbukser

En lille opgave vi børn havde, var at 'holde' en gammel trøje når den skulle trævles op for at garnet kunne genbruges.

Vi gik om sommeren med bare fødder undtagen når vi var i skole eller på visit. Der var som nævnt grusveje overalt men det generede os ikke, vore fødder vænnede sig til det grove underlag. Én ting der ikke var godt for bare fødder var tidsler og stubmarker, stubbe rev huden af indersiden af vore ankler. Vores fodtøj var gummisko og gummistøvler og af og til et par træsko. Om sommeren når vi skulle være pæne var det i hvide gummisko. Vi skulle selv sørge for at gøre dem hvide, jeg tror sværten hed Alba. Når vi selv skulle gøre det tror jeg det var fordi vi så ville passe bedre på ikke at få snavs på skoene. Grønt græs var virkelig svært at få af – så ingen fodbold med hvide sko på.

Et pust ude fra den store verden fik vi hver sommer når 'københavnerne', feriebornene, kom. Det var de samme børn gennem flere år der var hos de samme ferieværter. Hos vores nabo P Madsen kom Allan, ham var jeg rigtig meget sammen med i de uger han var der. Så blev min faste makker Bjarne parkeret lidt, Allan var mere interessant. Hos bådebygger Josefsen og provianthandler Johannes nede ved havnen var der et par piger gennem flere år. Der var andre men fælles for dem var udover, at de talte pænt dansk i modsætning til os, at de også gerne ville prale. At prale udover det rimelige lå ikke i vore gener. Når vi badede gik vi normalt ud fra stranden men de skide 'københavnere' skulle absolut hoppe på hovedet i vandet fra molehovedet i havnen, vi kunne jo ikke engang bunde. Det var stærk tobak og de duperede tøserne i tillæg. Nogle af os bed tænderne sammen og sprang.

Én af pigerne i klassen, hun hed Krista, hende havde jeg et godt øje til. Hun var den kønneste og havde de sidste år i skolen fået buler forrest på striktrøjen. I tillæg var hun klassens duks, altid forberedt og en klar konkurrent til at være klassens skarpeste. Mine følelser for hende nåede aldrig frem til at skrive kærestebreve til hende, men hun var også 1½ år ældre og det betød jo meget.

Mellem herregården Hindsels på Thyholm og Jegindø er der en lille ø eller holm, Fuglholm. Den var ynglested for måger. Én af de få faste udflugter var at far, meget modvillig, startede motoren på T 39 og sejlede os om til øen så vi kunne samle mågeæg.

Fiskerbåd, såkaldt penalhus, T39

Det at gå fra motorbåden 'i rum sø' over i en pram var spændende, tøserne og konerne skreg om kap. Der gik lidt sport i hvem der kunne spise flest mågeæg når vi kom hjem. Der var dog også andre udflugter hvor far sejlede med os, til Mors, Salling og Venø.

Der var kongebesøg i Nykøbing og hele familien var afsted, der var vildt mange mennesker og jeg blev væk i vrimlen og har lige siden måttet høre meget for det.

Mågeæg var om foråret, en anden fast begivenhed var sidst på sommeren når det store fælles tærskværk var på tourné. En kæmpe stor traktor, MunkteLL på jernhjul, med P Søe som fører med et tærskværk og en halmpresser på slæb og måske 5 – 6 mand som mandskab kørte rundt til de små landbrug der ikke havde eget tærskværk. Så var der gang i den, det var noget der appellerede til os drenge.

MunkteLL traktor og tærskværk

Et af højdepunkterne i julen var den store juletræsfest i missionshuset. Vi gik rundt om træet i flere rundkredse og sang. Jeg tror vi fik kakao og boller og som afslutning på eftermiddagen fik vi ved udgangen en appelsin. En appelsin var luksus og så var den oven i købet pakket ind i noget tyndt silkepapir.

Nytårsaften var også et fast højdepunkt. For det første skulle vi prioritere vores indkøb af fyrværkeri, midlerne var ikke store, det blev til nogle hundepropper og nogle få kinesere. Raketter og de store blå kanonslag havde vi ikke i vores pose. Var vi lidt beskedne med krudtet var vi det ikke når det gjaldt om at lave 'numre'.

At 'stjæle' eller gemme kaffekander var et yndet nummer. At rende med havelåger var en anden. At hejse forskellige ting op i flagstangen hos dem der havde glemt at binde flagsnoren op til loftsvinduet var også en klassiker. Lidt grovere numre gik ud over lokumsspanden. Bøndernes redskaber kunne også køres lidt væk. Numrene var i sig selv vældig spændende at udføre men at prale om dem dagen efter var så sandelig heller ikke at foragte.

Jeg gjorde mig særdeles upopulær en nytårsdag. Nytårsaftenen havde været regnfuld og der lå en del forsagere rundt omkring. Jeg var på pletten og samlede noget sammen, men det var jo vådt og skulle tørres før det kunne bruges. Jeg tog en gammel avis og lagde den og forsagerne ovenpå kakkellovnen og glemte alt om sagen. Familien sad og drak aftenkaffe da det pludselig bragede

med kinesere, skrubtudser og andet inde i stuen. Det våde var blevet tørt og gik af, der var varmt ovenpå kakkellovnen. Jeg husker tydeligt at jeg fik nogle drøje hug som belønning.

Jeg har fødselsdag den 4. januar. Det har givet anledning til en del sure miner. Jeg måtte år efter år døje bemærkningen om at jeg jo lige havde fået en julegave så jeg måtte nøjes med en mindre fødselsdagsgave. Og for at gøre det komplet var bemærkningen til jul at jeg jo snart havde fødselsdag. Det var godt nok ikke *retfærdigt*.

Om efteråret hvor det ofte blæste godt brugte vi megen tid på at bygge drager. De var hjemmegjorte af de simple materialer vi havde at gøre godt med. Der var erfaringsudveksling til den store guldmedalje. Hvor lang skulle halen være og hvilken type papir var både robust og let.

Mine fingerfærdigheder blev også udfordret med en løvsav. Jeg lavede en del pynteting savet i tyndt krydsfinér og høstede lidt anerkendelse ved det. Jeg lavede også smykker i ædeltræ. Materialerne skrev jeg hjem fra et hobbyfirma i Odense.

Nabo P Madsen havde en søn Jens. Han var nogle år ældre end jeg og meget interesseret i al teknik. Han hjalp mig i gang med at bygge modelsvævefly. Jeg skrev byggesæt hjem fra en hobbyforretning i Odense og brugte vildt mange timer med balsatræ og japansk silkepapir og dope. Det kunne måske kræve 50 timer at bygge flyet og selve flyvningen måske kun en ½ time førend havarier ødelage modellen. Motoren var en elastik inde i skroget der blev snoet og trak propellen rundt. Der kunne købes nogle små motorer der vist kørte på æter, men det niveau nåede jeg ikke op på. Jeg byggede også modeller af jagerfly, de var ikke til at flyve med men til at vise frem.

Jeg havde ikke min egen cykel men måtte 'stjæle' mig til at bruge de voksnes. Knallerter var begyndt at dukke op. Når vi skulle have 'lyd' på vores 'knallert' var det med nogle stykker pap sat fast med tøjklammer ind mod egerne på hjulet. I den avancerede udgave kunne vi regulere lyden ved hjælp af en snor fra styret ned til pappet.

Hver sommer stimlede næsten hele øen sammen ude på østsiden af Røntap til 'Børnedag'. Lige syd for Harald Bjerregaards ejendom er der en bakkeskråning ned til vandet med kig over til Kaas i Salling. Forældre og børn i søndagstøj var samlet og der blev sunget salmer og sange og børnene dansede sanglege. Der har sikkert også været fortalt nogle opbyggelige ord af præsten eller en anden åndsperson. Jeg har en mere præcis erindring om at vi havde mad med. Mor havde smurt madder og der var en variant der står helt klart for mig: en rugbrødsfad med skiveskåret tomat og æg lagt skiftevis. Det var luksus. Vi fik måske endda en citronvand i en flaske med patent lukning. Den skulle række til hele eftermiddagen. Vi havde som nævnt ingen cykler så vi gik derud, fra den ene ende af øen til den anden. Sådan var det og det tænkte vi ikke særligt over, det var jo ens for alle.

Vi drenge skulle efterligne de voksne. Det indebar tobak. Vi lavede piber af kastanjer som vi udhulede og brugte grene af hyld som vi ligeledes tog den bløde marv ud af til pibespids.

Tobakken bestod af tørrede kastanjeblade, det smagte forfærdeligt.

Hos en nabo var de i gang med at blande noget beton. I en pause tog de en rulleskrå og jeg plagede dem længe om ikke også jeg måtte få en skrå. De forsøgte at overbevise mig om at jeg ikke kunne tåle det. Jeg blev ved og fik til sidst en lille stump rulleskrå. Der gik ikke mange minutter inden jeg lå nede bag ved diget og kastede op og var så elendig at jeg troede jeg skulle dø.

Vi børn kunne optjene lidt good-will ved at indsamle aske fra askebægre og give den til dem der tog snus og rulleskrå så de kunne rulle deres skrå i det. Det må have givet skråen et ekstra pift.

Dengang blev der delt tobak rundt når der var gæster. Jeg havde en onkel der bød cerutter rundt, og når gæsterne havde fået tog han selv en bedre. Vi børn holdt øje med ham for de voksne talte om det i smug.

Røgen fra tobakken var slem for os børn og sved i øjnene, men det var et vilkår for at komme med. Min bedstefar Husted sad i rullestol i mange år, han skrædede også tobak. Han havde en spytbakke på gulvet. Jeg husker ikke hvor god han var til at ramme den.

3 af mine bedsteforældre døde da jeg var 7 – 10 år. Når de var døde blev de lagt i en kiste der stod inde i hjemmet indtil begravelsen. Min farfar og farmor blev dog sat i et midlertidigt og interimistisk skur på nordsiden af huset. Ligfølget, hvor alle var i sort 'pænt' tøj, fulgte rustvognen hele vejen fra hjemmet og til kirken. Mødte man et ligfølge stod man stille og tog huen af indtil følget var passeret.

Vi børn var ikke med til begravelser. Døden var et tabuemne. Vi måtte ikke se og ikke høre når de voksne talte om døden. Jeg blev altid mødt med: Hugo, det taler vi ikke om!

Min morfar havde en bror der begik selvmord i hjemmet ude i laden. Dette at han *tog sit eget liv* var endnu mere tabubelagt. Det var meget uhyggeligt og vi fik aldrig en forklaring på hvorfor han gjorde det.

Vi fik aldrig telefon hjemme i min tid. Skulle vi telefonere, som det hed, skulle vi hen til Birgitte på landcentralen, *Den offentlige samtalestation*. Vi gik ind i hendes entré, åbnede døren ind til hendes stue hvor omstillingsbordet stod og fremførte vores ønske f.eks. Hvidbjerg nummer 77. Så fik vi besked på at blive stillet igennem og vente på at vægtelefonen i entréen ringede. Birgitte kunne nogen gange levere en ekstra service ved opkald udefra ved at fortælle at en abonnent ikke var hjemme fordi han lige var cyklet forbi. Hun holdt øje med trafikken på gaden.

Af moderne apparater havde vi en radio hvor far koncentreret hørte *Pressens Radioavis*, vi skulle være stille og hvor *gammel dansemusik* var en anden favorit en tredje var *20 spørgsmål til professoren*.

Vores elektricitet blev leveret som jævnstrøm fra Knudsens private elværk. Far var meget bekymret for vort strømforbrug. Når mor skulle bruge strygejernet mente han at han burde stå

ved måleren med en smørekande for at forhindre den i at løbe varm. Vi børn sov i kammeret på loftet med besked om at slukke lyset. Far havde en fast rutine inden han gik i seng med at tage bestik af morgendagens vejr. Vi børn hørte ham gå ned til *æ weisterdar* (*vestdøren*) og sørgede altid for at slukke lyset mens han kiggede på vejret.

Børneopdragelse.

Det var mor der tog sig af vores opdragelse. Far var ikke hjemme om dagen og havde ikke stor lyst til at være bussemand når han kom hjem. Han var vor venlige far. Det skete engang imellem da jeg var blevet en stor dreng og havde lavet noget slemt at jeg 'bare kunne vente til far kom hjem'. Han tog mig ind i *æ weijsterstou* og vi fik en god snak bag lukket dør om, at jeg havde gjort noget forkert og ikke måtte gøre det igen. Det var oplagt svært for ham at mobilisere vrede over min forseelse med timers forsinkelse.

Mor var derimod mere kontant, det var jo også hende der stod med det uvorne barn. Der var kontant afregning om det var ryk i øret en lussing eller sjældent en endefuld der blev anvendt. Der blev ikke forhandlet om hvordan jeg skulle være men det stod ganske klart for mig hvad der var OK og hvad der ikke var. Mor efterlod mig sjældent i tvivl og det var egentlig ganske godt. Mor brugte en bittersød formaning der ikke gav mange muligheder for at slippe udenom. Hun sagde "jeg håber vi kan være dig bekendt", den formulering lagde en god dæmper på den unge gut.

Der var et begreb der hed 'øjnene skal kunne gøre det'. Når vi var i byen (på visit) viste god opdragelse sig ved at forældre ikke skulle skælde ud på børnene men kun se på dem for at de opførte sig pænt.

Vi sad samlet og spiste ved måltiderne, der blev bedt bordbøn ved start og slut, det gav en god ro ved bordet. Mor insisterede på at der ikke var noget der hed 'det kan jeg ikke li', hun sagde: "kan du ikke spise meget kan du spise lidt".

Mor havde ikke helt styr på hvad der var navneord, udsagnsord eller biord. Vi brugte ikke bandeord i familien, mor kaldte dem tillægsord fordi de var unødvendige.

Ordentlige folk (og de andre).

Samfundet på Jegindø var opdelt i ordentlige folk og de andre. Ikke helt skarpt men vi havde en god fornemmelse af hvem der tilhørte hvilken gruppe.

Ordentlige folk gik i kirke, sendte deres børn i søndagsskole, drak ikke øl, spillede ikke kort og gik ikke til dans i '*æ grøn huus*'.

Far og mor gik i kirke hver søndag formiddag og når de ikke havde været der en enkelt søndag talte de om at nu måtte de gå ellers blev der snakket i krogene. Far havde altid søndagstøjet på. Det bestod af jakkesæt, manchetskjorte og slips, mor var i en pæn kjole.

Far og sjældent mor bad bordbøn ved start og slutning både til frokost og til aftensmad. Det gav en vis højtidelig stemning og ro ved bordet. Vi havde respekt for at takke vor Herre for maden.

Vi gik i søndagsskole et par timer om eftermiddagen. Det var lokale troende folk der udlagde forskellige tekster og fortalte om personlige oplevelser. Specielt husker jeg én der altid talte om

sin rejse til Palæstina (det var før oprettelsen af staten Israel i 1948), vi kunne hans fortælling næsten udenad.

Øen var tørlagt, det vil sige intet salg af øl og anden spiritus. Vi havde ikke øl (bayersk) i huset før først i 60'erne. Dog havde vi en flaske kirsebærvin som blev fundet frem når præsten kom på besøg, så blev der andægtigt skænket et glas, der var ikke noget med at sige skål, det var upassende.

Bandeord brugte vi ikke. Dog kunne 'skisme' eller 'for filen' accepteres. Præsten havde monopol på at sige 'fanden' og 'helvede'.

I biografen kom vi aldrig, der kunne jo være utugtige billeder og uhøvisk tale i filmen.

Søndagen som hviledag blev nøje efterlevet. Ikke noget med vasketøj til tørre og ikke noget med havearbejde det var henvist til ugens hverdage.

I mit hjem praktiserede min forældre deres tro på en stilfærdig måde, de var aldrig missionerende.

Vi børn fandt det ikke mærkeligt og fandt vores plads i det opdelte samfund.

Samfundet var også opdelt uden religiøst betingede grunde men af tradition.

Fiskerne solgte deres fisk til samme opkøber år efter år, der var ingen forsøg på at få bedre priser hos en konkurrerende opkøber. Ergo, der var dem der solgte til Jensby og så var der de andre. Far og farbror Kes solgte altid til Jensby der handlede for Priis & Co. (Fiskeauktionen kom først i 1960). Tilsvarende ved valg af købmand. Enten handlede man hos Thøger eller også handlede man hos Lauritsen, man gik slet ikke ind i den 'anden' butik.

Der var kun en bager på øen så der handlede alle.

Hvad spiste vi.

Mor var i køkkenet, det var far aldrig.

Der var hverdagsmad og søndagsmad og så var der også festmad.

Vi fik altid 2 retter. Den ene med sovs og kartofler og den anden ofte en mælkeret eller frugtgrød.

Der var sæson i maden. Afhængig af årstid spiste vi forskellige retter.

- En klassiker om foråret var grydestegt kylling med agurkesalat til.
- En anden forårsret var stegte sild til middag når silden dukkede op i fjorden.
- Når vi kom til enden af sildesæsonen fik vi hornfisk i gelé til frokost.
- Der var fisk vi næsten aldrig fik, stenbider og ålekvabber, fordi de blev betragtet som skidtfisk. Hummere og tunger var for dyre så de blev solgt.
- Den første tallerken rabarbergrød om foråret var en fornøjelse.
- De første jordbær, dem var der smag i.
- Om sommeren fik vi kogte ål i karry.
- Syrnet mælkemad kunne mor lave ved at tilsætte sødmælk lidt kærnemælk og sætte det op på loftet hvor der var godt varmt om sommeren. Vi lavede selv vores rugbrødsdrys og strøede puddersukker på. Det smagte godt.
- Kogt torsk spiste vi kun i måneder der ender på 'r'.
- Vi havde selv nogle bærbuske og bedstemor havde endnu flere, så der var meget bærplukning og frisk frugtgrød i sensommeren

- De første skovfoged- og mors-glasæbler var herlige.
- Fløjlsgrød (kartoffelmel) med sukker og kanel.
- Tullevælling (sagovælling).
- Vandgrød (byggrød) var ikke vores livret.
- Kold vandgrød med varm mælk var slet ikke vores livret.
- Flæskepandekage var bedst når der også var rugbrødsskiver i.
- Brændende kærlighed om vinteren (kartoffelmos med ristede skinketern).
- Saltede ål om vinteren var slet ikke rart.
- Kryste-kål med sukker og kanel var én af fars specialiteter til jul.
- Stegt lever med bløde løg var godt, særligt sovsen.
- Stegt blodpølse med sirup var godt.
- Lufttørrede fladfisk hos bedstemor var ikke sagen.
- Resterne fra fars tejne (madkasse) var tæt på at skabe oprør.
- Hjemmelavet is om vinteren, rørt op lørdag aften sat ud i en snedrive godt med salt omkring dåsen, var en udsøgt søndagsdessert.
- Frikadeller, 2 til far og en til os.
- Dansk bøf med bløde løg om søndagen.

Vi spiste meget fisk, men jeg husker ikke at vi blev trætte af det.

Festmad ved dåb, konfirmation og bryllup var suppe, steg og is.

Mor brugte megen tid på henkogning og saltning af madvarer til brug om vinteren. Henkogning foregik i en stor zink henkogningsgryde og de skoldhede flæskevarer blev hældt i specielle henkogningsglas med gummerringe som pakning for at sikre lufttæthed. Syltning af bær, æbler, pærer, græskar og asier sikrede lidt kolorit på maden om vinteren.

Fiskers tejne (madkasse)

Økonomi.

Familiens økonomi var spinkel. Det tænkte vi børn ikke på for sådan var det hos alle. Der blev ikke slået til søren men det gjorde der heller ikke hos kammeraterne.

Som fisker var indtægterne sæsonbestemte og svingende. Gode år vekslede med sløje år. Et godt år fik vi råd til møbler, uopskåret mekka, til en 'pæn stouw'. En stue som havde stået uden rigtige møbler i mere end 20 år fra huset blev bygget i 1931 blev nu møbleret. Vi var rævestolte, nu havde vi både en dagligstue og en pæn stue.

Uopskåret Mekka

Vi havde kontrabog hos købmand Thøger. Det var det eneste sted hvor vi købte på kredit. Far betalte Thøger når der var fisk i fjorden og ved disse lejligheder fik han et kræmmerhus med brystsukker (bolcher) med hjem til os.

Far var meget omhyggelig med at få betalt hvad der skyldtes. Ustabile indtægter fordrede at der ikke var klatgæld.

Vi havde en tømrer Clemmensen som det var meget svært at få en regning ud af. Far cyklede flere gange forgæves hen til ham for at betale, men han havde ikke lavet regningen.

Fars tegnebog, i gode tider kunne der være rigtige plovmande deri, lå i natbordet i soveværelset. Jeg tror aldrig mor selv tog penge derfra men spurgte far om at få nogen.

Vi delte avis med naboen og ugeblade med en moster.

Far og mor fik ryddet munden som det hed og fik forlorne tænder. Det var billigere end at beholde de naturlige tænder.

Som dreng var jeg ikke optaget af hvad tøj jeg gik i. Mine 2 ældre søstre havde ofte indvendinger mod at gå i hjemmesyet og aflagt tøj selv om mor var god til at sy.

Vi fyrede med tørv og formbrændsel i kakkellovnen fordi kul og koks var dyrere.

Mor gik hjemme, det var hendes domæne. Af og til fik hun lyst til at ændre på møbleringen og da der ikke var penge til nye kunne hun flytte rundt på dem vi havde. Far syntes ikke om hendes initiativer og det endte næsten altid med at møblerne fandt tilbage hvor de stod før.

En anden af mors initiativer var at tage småjobs for at tjene 'egne' penge. Det endte altid med at far sagde: det er bedst du er her hjemme. Og sådan blev det, en god familiefar sørgede for familiens indtægter.

Far fiskede i kompagniskab med broderen Kes. Motorbåden T 39 havde en 'Struer' motor installeret. Den var besværlig at starte og havde ret få hestekræfter så det blev grundigt overvejet at sætte en ny kraftigere 'Grenå' motor i båden. Far og Kes gik rundt om sig selv i lang tid, det var en økonomisk beslutning af frygtindgydende omfang, større end et helt års salg af fisk. Det endte med ved sparekassens hjælp at få den nye motor installeret.

Personlig hygiejne.

Fødehjem, Nørskovvej

Mine forældre byggede nyt hus da de blev gift i 1931. Selv om det var et helt nyt hus var det ikke kloakeret og der var ikke indlagt vand.

Det indebar at vi havde et gammeldags das med en spand under sædet som skulle tømmes når den blev fuld. Det var én af de opgaver vi børn heldigvis ikke blev budt. At tørre sig bagefter WC-besøg skete med dårligt papir, nogen steder oplevede vi at avispapir blev anvendt.

Vores vandforsyning var egen brønd med håndpumpe i gården udenfor bryggersdøren. Vandet, det var i øvrigt godt, blev bragt ind i huset i en vandspand som blev stillet ovenpå bryggersbordet sammen med en potmål (en 1 liters øse). Her hentede vi alt vand til vores personlige hygiejne. Et emaljeret vaskefad, en vaskeklud, en sæbeholder til håndsæben og en neglebørste var udstyret. Der var således kun koldt vand medmindre der blev kogt vand på komfuret, på primussen, i kakkelovnen eller i gruekedlen i vaskehuset. Der blev ikke brugt meget varmt vand. Far kunne nøjes med 1 kop varmt vand når han barberede sig. Når vi børn skulle i bad, det var ikke så tit måske en gang om ugen, foregik det i en zinkbalje der om vinteren blev båret ind i stuen, det eneste rum med varme. Vi kom i det samme vand alle sammen. Da vi blev lidt større blev begrebet 'etagevask' praktiseret. Vi så aldrig vore forældre i bad og vi så dem aldrig nøgne. Der var stor blufærdighed om kroppens intime dele. Om sommeren var vores lette adgang til at bade i fjorden en stor fordel.

Moster Petra fik lavet et rigtigt badeværelse med kar og varmt vand. En gang imellem kunne mor overvinde sin stolthed og tage os børn med til moster Petras badeværelse for at få os i bad. Tandbørstning kendte vi ikke til.

Når vi spillede fodbold eller havde gymnastik i skolen måtte vi undvære bad for der var ingen bade faciliteter på skolen eller ved fodboldbanen.

Da 'De Gamles Hjem' blev bygget i 1951 fik vi adgang mod en beskeden betaling til et varmt bad i kælderen. Som spejder havde jeg det privilegium at mejeribestyreren gav os drenge adgang til varmt bad på mejeriet.

Seksualitet.

Som børn på landet så vi selvfølgelig på dyrenes parring. Alligevel var det omgærdet med stor nysgerrighed fra vor side når det gjaldt mennesker.

Seksualundervisning var der slet ikke noget af selvom der var mange oplagte chancer.

En dag blev der på skolen uro i timen. Lærer Kjelde kiggede op for at se hvad der var på færde. Et spurvepar havde valgt at udføre deres forplantningsakt (de gjorde det grundigt) lige uden for vinduet til klasseværelset. Kjelde gik hen til vinduet og bankede på ruden – spurvene fløj bort – og så var der ikke mere om det.

Min lille søster og jeg fik besked på at gå om til bedstemor. Det gjorde vi selvfølgelig. Først på aftenen kom vores storesøster og fortalte os at vi havde fået en lillebror så nu måtte vi gå hjem igen. Jeg havde ingen anelse om at den lille nye var på vej – jeg var dog 8 år.

Jeg hjalp mor når der var storvask på programmet. En dag bemærkede jeg nogle små firkantede stykker stof syet i flere lag i vasketøjet. Jeg spurgte mor hvad det var for noget og fik det svar at det skulle jeg ikke interessere mig for.

Lidt ældre kunne min faste makker Bjarne og jeg snige os ind under redskabsskuret på stranden for at komme så tæt på at vi kunne kigge på konerne når de tog deres badedragt på og af. Det var nok deres nøgenhed der var interessant for os drenge.

En søndag eftermiddag blev vores søndagsskole aflyst fordi læreren var blevet syg. Jeg gik så hjem og åbnede døren til soveværelset for at fortælle at jeg var kommet hjem. Jeg fik besked på straks at lukke døren – far og mor var i gang med at elske. Billedet af mine forældre i den situation stod længe klart i min erindring. Jeg tror ikke børn kan lide at se deres forældre i den situation.

Jeg har flere gange nævnt at jeg havde problemer med 'kjøvenhavnerne', sommerferiebørnene fra København. Der var to piger som var hos bådebyggeren og provianthandleren nede ved havnen. De 2 piger havde fået stillet et telt op nede på stranden og de gjorde sig store anstrengelser for at jeg skulle med ind i teltet. Inde i teltet blev det mere og mere frustrerende for mig fordi der var et eller andet jeg skulle og jeg anede ikke hvad det var. De to tøser har sikkert moret sig kongeligt over sådan en bondeknold som mig, det var ikke nogen rar mistanke.

Hjælpende hænder/omkringkørende sælgere.

Der var en del handlende der kørte fra hus til hus for at falbyde deres varer. Nogle kom på faste ugedage og nogle kom kun hos faste kunder. Her som i andre forhold var det sådan at hvis man handlede med den ene slagter så handlede man ikke med den anden.

- Mælkemanden kom fast alle hverdage. Han solgte sødmælk, kærnemælk og fløde samt smør. Mælken havde han i en lukket vogn i mælkejunger med en hane således at han kunne sælge hele og halve pottes mælk. Senere havde han mælk i klare flasker.
- Bageren kom ligeledes i en lukket vogn engang om ugen og solgte rugbrød, sigtebrød og franskbrød og på gode dage kunne der også være wienerbrød og franske vafler de sidste var en nydelse.
- Slagteren, der var to, kom tilsvarende i lukket vogn en gang om ugen og solgte ferske varer. Skært kød og fars samt medister og pålæg. Man kunne bestille varer til næste uge.

- Ølmanden kom også en gang om ugen men ikke hos os. Han solgte bajersk øl, hvidt øl og sodavand.

Der var andre der kom i hjemmene med uregelmæssige mellemrum.

- Skrædderpigen Johanne. Selvom mor var flink til at sy mange ting kom Johanne og hjalp til en dags tid når der var mere besværlige ting der skulle laves. Hun spiste sammen med os, det gav lidt forandring i hverdagen. Hvordan hun i øvrigt blev betalt véd jeg ikke.
- Uldkræmmeren kom særligt om vinteren med sin store bylt som blev lagt på spisebordet. Når han løste knuden op væltede der en syndflod af alle mulige uldne trøjer, undertrøjer, underbukser også de lange til far, sokker og meget mere ud. Det var lidt spændende.
- Bedstemor havde en handicappet bror Peder, der var noget galt med hans ben, han kørte på en 3-hjulet cykel. Han savede brænde for os. Han snuste tobak og røg pibe, hans fuldskæg var helt gult. Han lugtede godt af savsmuld og tobak.
- Skærslibere kom jævnligt forbi. De havde et særligt stativ på cyklens baggaffel og kunne dreje slibestenene med cyklens pedaler via en rem til baghjulet. Vi fik knive og sakse slebet.

Håndværkere blev brugt.

- Maler blev tilkaldt når der sjældent skulle males.
- Murer blev tilkaldt når der sjældent skulle mures.
- Tømrer blev tilkaldt når der skulle tømres.
- Far fik skræddersyede habitter.
- Barber, nogle mænd kunne sent lørdag eftermiddag sidde på trappen hos barberen og snakke og vente på at blive barberet. Vi drenge blev klippet og sad på et bræt der blev lagt på armlænene af barberstolen.

Andre specialister.

- Punkterede en cykel, lappede cykelsmeden Karl Keldgaard den.
- Damerne fik deres nylonstrømper opmaskede.

Konfirmation.

Konfirmander 1953

Vi gik til konfirmationsforberedelse i præsteboligen hvor der var en konfirmandstue. Det var i efteråret og vinteren 1952 – 53. Det betød endnu mere terperi og udenadslære. Pastor Legarth var dog en ung præst men jeg husker ikke at han benyttede tiden til at belyse andre sider af tilværelsen for os unge mennesker på vej ind i det der blev benævnt 'voksenalderen'. Vi blev konfirmeret søndag den 22. marts 1953.

Det var en stor dag. Flaget var sat og det var festen hvor hele familien var samlet. Telegrammerne blev læst op og de indlagte kontanter nøje optalte. Festen blev holdt hjemme og mor sørgede for hele traktementet, kogekone til hjælp var kun til større fester. Menuen var suppe, steg og is. Det at skulle flytte hjemmefra og ikke længere skulle redegøre for hvor man var og hvad man lavede var stort, en næsten berusende oplevelse. Virkeligheden var nok en ganske anden men perspektiverne bekymrede os heldigvis ikke så meget. Verden lå åben foran os og ventede. For mine konfirmationspenge købte jeg bl.a. et armbåndsur og et lille fotografiapparat, jeg købte også min første cykel, en brugt.

Tiden 1953-59.

Ungdomsliv efter folkeskolen.

Min mor havde i et par år drøftet hvad jeg skulle tage mig til når jeg blev konfirmeret. Hun havde på mine vegne ambitioner om at jeg skulle i lære som tømrer, eller hvis det gik vildt til, at læse til skolelærer. Det sidste blev der næsten lukket for da jeg ikke kom på realskolen. Jeg husker heller ikke der var forsøg på at skaffe en læreplads som tømrer til mig. Det lå lidt uafvendelig at min fremtid de nærmeste år ville blive at være tjenestekarl på landet, det var det gængse.

For en 14-årig der lige var flyttet hjemmefra var der ikke mange muligheder om aftenen på Jegindø. Jeg var selvfølgelig påvirket af min opdragelse hjemmefra så jeg var for ung til at gå til bal og i rejsebiografen i 'æ grøn huus' kom jeg heller ikke. Rejsebiografen var en varevogn med et stort rør på taget beregnet til at fragte lærredet i. Hvor ofte der vist film kan jeg ikke huske, måske 1 gang om måneden.

Vi kunne 'hænge ud' hos den lille købmand, 'Stikkeren', der købte vi is og andet slik. Tilnavnet var reelt smørstikkeren fordi han på mejeriet havde stukket smør i portioner. Han var i øvrigt fodbolddommer men havde et heftigt temperament som engang imellem løb af med ham så kampen måtte indstilles og en substitut træde til. Han havde en speciel færdighed som vi med mellemrum kunne få ham til at vise os. Han kunne cykle stående baglæns på cyklen, det kunne vi ikke gøre ham efter. Det fortaltes at han kunne cykle oppe på brystningen på havnemolen. Vi opførte os ikke altid som de pæne drenge vi burde. Der boede et ældre ægtepar med 2 halvgamle hjemmeboende børn skråt overfor den lille købmand. De 4, far, mor en søn og en datter, traskede altid rundt i store gummistøvler og kakikittel og drev et lille meget gammeldags landbrug. De var enfoldige mennesker og var taknemlige ofre for vores drillerier. Der var også andre ting som min samvittighed havde det dårligt med.

Efter den første sommer som jo ikke var så meget forskellig fra tidligere på Jegindø kom jeg til Hvidbjerg. Her var der flere muligheder for os unge. Der var 2 forestillinger i biografen på kroen om ugen. Jeg tror jeg så dem alle sammen. Krosalen var indrettet med stolerader der kunne fjernes når der skulle være møder eller baller.

Ballerne var højdepunkterne. Arrangørerne var idrætsforeninger, borgerforeninger og politiske ungdomsforeninger. Os der var bal-løver havde medlemskort til dem alle sammen. Man skulle være medlem for lovligt at komme indenfor. En sjælden gang dukkede landbetjent Dalum op for at se om festlighederne levede op til god lov og orden.

Kommunen var tørlagt, det vil sige at der ikke måtte udskænkes alkoholiske drikke og herunder øl. Vi kunne købe lyst øl, det gav en masse vand på toilettet og næsten ingen beruselse så det var ikke så spændende. Kreativiteten blomstrede og nogen sørgede for at skaffe rigtige øl og nogen kunne få fingre i noget hospitalssprit som blev tilsat nogle smagsstoffer. Nogen blev fulde og ville slås og det gjorde de så blodet flød. Slåskampene fandt sted udenfor ved krostalden. Hvis balladen skete inde i salen kunne Dalum lukke festen og måske tildele arrangørerne en karantæne. Jeg tilhørte den kedelige del af ungdommen, jeg drak mig ikke fuld og jeg ville ikke slås.

På kroen var der en slyngelstue og der sad der nogen og spillede kort, vistnok også om penge. Min opdragelse fornægtede sig heller ikke her, igen var jeg i den kedelige del af ungdommen. Jeg spillede aldrig kort på kroen.

Et sted trivedes dobbeltmoralen dog. Jeg gik til bal på kroen med de uartige og uden moralske skrubler kunne jeg også deltage når den artige del af ungdommen havde 'sanglege' på f.eks. Helligkildegaard. Pigerne kunne være smukke og dejlige begge steder, og der var da flere mørke hjørner ude på en bondegård end i krosalen.

En gang om ugen i vinterhalvåret kom Jytte Rasmussen, danselærer fra Struer, på kroen. Det var dengang vi lærte at danse engelsk vals, foxtrot, tango og alle de andre klassiske danse. Det var selvfølgelig også noget terperi, men nu gjorde det ikke noget. Det var en stor fornøjelse at danse 'rigtigt' på et stort gulv med masser af plads. Det gav i tillæg gode muligheder for at komme i nærkontakt med pigerne som også gjorde meget ud af at danse. Min egen vurdering var at jeg var god til at danse og i hvert fald meget bedre end til at spille fodbold.

Til ballerne på kroen sad pigerne i den ene side af salen og drengene i den anden. Når så musikken startede spurtede vi drenge over til pigerne for score den bedste dansepartner. Der var en vis tumult men tingene artede sig alligevel.

Der var en ting som jeg aldrig fandt ud af. Nogle af de mest eftertragtede piger valgte ofte uforståeligt de 'forkerte' unge mænd. Det nærmeste jeg kom til en forklaring var at os almindelige der ikke drak os fulde og ikke deltog i slagsmål var for kedelige. Men alligevel.....!

1955

Efterhånden voksede mit geografiske område. Vi tog til dans i pavillonen og på Teglgården i Struer. Turen gik også til Ashøje ved Hurup og helt nært var der Tambohus Kro hvor der hver torsdag var dansant. Man skulle være gode venner med nogen der havde mulighed for give kørejlighed.

Som 15-årig fik jeg min første kæreste, hun var 2 år ældre end jeg, vi flettede fingre og mere til (seksuel debut som 15 årig) i et års tid. Vi cyklede meget rundt på Thyholm, gik lange ture og gik i biffen. Hun droppede mig og jeg var slemt elendig i lang tid efter, jeg gik i marken og flæbede. Det fik som konsekvens at jeg ikke de følgende år fik nogen ny fast kæreste.

Ved en skiftedag hvor jeg var kommet til penge købte jeg en rejsegrammofon og nåede op på en pladesamling på 10 af 78'ere, hvor hele molevitten blev af husker jeg ikke.

Nogle af kammeraterne anskaffede sig en knallert der var det seneste nye for os unge mennesker. Jeg købte ikke en knallert, men investerede i en rejse til Harzen. Bonden var lidt syrlig da jeg bad om forskud. Han bemærkede "du vil nok sikre dig ikke at blive hjemsendt på konsulatets regning". Det var ikke velset at bede om forskud, vi måtte bare vente til skiftedag.

Jeg gik fast med en drøm om at blive pilot i Flyvevåbnet. Jeg studerede de regelmæssige annoncer og skrev efter brochurer mange gange. Interessen var skabt som dreng hvor jeg som nævnt byggede modelfly.

Da jeg blev 18 skulle jeg selvfølgelig have mit kørekort. Vi kunne lave en akkord med H H Michaelsen som for 90 kr. og 6 køretimer ville tage os til prøve hos den sagkyndige i Hurup. Med et tillæg på 15 kr. fik vi også kort til motorcykel. Jeg fik aldrig nogle timer på motorcykel men fik lov til at køre den blå Nimbus til Hurup hvor prøven blev aflagt. Vi halvvoksne unge mennesker ude på landet tumlede med traktorer til daglig så der var ikke de store udfordringer i at få et kørekort. Dog, jeg dumpede i første omgang til teori. Uforsigtigt og ganske dumt gik jeg i rette med den sagkyndige, han hed Vestergaard, om betydningen af et skilt. Beskeden lød "De må vist hellere komme igen en anden gang unge mand", en rigtig pave var han, han nød det sikkert. At returnere til familie og venner med den besked var næsten ikke til at bære.

Tjenestekarl på landet.

Efterfølgende tidsbilleder er fra perioden 1953 – 57 hvor mekaniseringen starter og anvendelsen af heste afløstes af de mange små grå Ferguson.

Det blev aftalt, hvor meget jeg selv var involveret står uklart, at jeg skulle om til P Madsen den første sommer fra 1. maj til 1. november 1953.

Far stod en dag efter min konfirmation 22. marts sammen med P Madsen i butikken hos Thøger og de blev enige om at jeg da ligeså godt kunne starte med det samme og ikke vente til 1. maj. Til min fortrydelse glemte de at justere min aftalte løn med de ekstra 5 uger. P Madsen gav mig dog en 50-er udover det aftalte den 1. november.

Jeg havde mit eget karlekammer ved siden af bryggerset men ellers var alt jo velkendt, jeg havde været en del af det daglige liv på gården i flere år forinden.

P Madsen kom præcis på samme tidspunkt hver morgen og vækkede mig. Jeg spurgte ham hvordan han kunne det for han havde ikke noget vækkeur. Han svarede at det var noget man kunne når man blev ældre.

Min morgen rutine bestod i at muge ud i både kostald og svinestald. Der ud over skulle jeg raspe roer og slæbe halm og hø frem til kreaturerne, hvem der foretog malkningen står svagt i min erindring.

Jeg kørte med heste i marken. Harvede og gjorde klar til såning og efterfølgende tromlede marken. At luge lange rækker af små roeplanter var ikke en fornøjelse og da slet ikke sukkerroer, de var svære at skille ad med hakkejernet.

Sønnen Jens fik faderen P Madsen overbevist om at der skulle anskaffes en traktor. Jens var ikke som de fleste til en grå Ferguson, nej her skulle det være anderledes med en orange Algier, en 2 cylindret diesel. Det lykkedes mig en søndag eftermiddag at lave en bule i den nye traktor da jeg sneg mig til at starte den. Det var meget pinligt.

1953

Jeg passede ofte møllen når den trak kværnen og gruttede korn. Møllen var selvregulerende og kantstillede klappene på vingerne når det blæste op. Jeg ville være ekstra effektiv og blokerede selvreguleringen ved at låse reguleringsstangen fast. Det kunne være gået grueligt galt, heldigvis kom jeg ud af kniben uden hjælp.

Der var meget fysisk arbejde på landet, her er et par eksempler.

At læsse staldmøg fra møddingen op på en 'stiv arbejdsvogn', at køre det ud på marken og læsse det af i små bunker, at sprede det med en fork og til sidst at pløje det ned, det var en omstændelig proces.

Når roerne skulle tages op og køres hjem var det også omstændeligt. Først skulle roetoppene manuelt hugges af med et specielt roejern. Toppene blev lagt sammen fra 2 rækker og kørt hjem som foder og lidt som noget nyt til ensilage. Roerne rykkede vi op med det samme roejern og lagde 2 rækker sammen og derfra forket op i en vogn og kørt hjem og lagt i en roekule til brug hen over vinteren.

Roekulen blev dækket med halm og kastet til med jord som isolering mod frost. Om vinteren når så roerne skulle køres ind til stalden kunne man ofte i bidende kulde hamre den frosne jord ned og forke roerne op i en vogn og køre dem ind. Sidste opgave var at raspe roerne og fodre kreaturerne med dem og så kunne man begynde forfra med at muge komøget ud på møddingen.

Når kornet var sået og marken tromlet passede det sig selv indtil det skulle høstes.

Nogle landmænd kunne ikke få sig til at køre med en selvbinder forspændt med 3 heste ind i kornmarken. Der måtte således med en le skæres et 'skår' på et par meter hele vejen rundt i yderkanten af kornmarken, manuelt samle stråene i neg og binde negene med nogle få strå. Når selvbinderen havde høstet kornet og lagt en række neg efter sig gik vi og satte negene sammen i 'skokke' til tørring. Når bonden syntes at negene var tjenlige til at blive kørt hjem til gården blev de forket op på en vogn der var forsynet med et ekstra udhæng og kørt hjem. At lægge negene på vognen var en speciel opgave, det gjaldt om at lægge et stabilt læs som ikke væltede når der kørtes i ujævnt terræn. Hjemme på gården blev negene kørt i lade, her skulle de også lægges i 'gulvet' på en bestemt måde, eller sat i en stak tæt ved. At sætte en stak korrekt så den ikke væltede eller tog vand ind var tilsvarende et spørgsmål om træning. I løbet af vinteren blev kornet tærsket efter behov for foder til svinene. Negene blev igen forket, denne gang ned på bordet på

tærskværket hvor snoren om negene blev skåret over og kornet skubbet ind i maskinen der skilte kernerne fra stråene. Kernerne skulle efterfølgende grutes til svinefoder og halmen i baller stables til senere brug som foder for kreaturerne og til strøelse.

Som yngste karl var det mit job at muge ud i staldene, ko- grise- og hestestald. Udstyret med en skovl og en trillebørrer var opgaven at skrabe ned i grebningen læsse op i børreren og slingre ud på møddingen. Om vinteren i bulderravende mørke at ramme en ofte glat møddingsplanke at køre på var en udfordring af de store. Det gik da også af og til galt med det kedelige resultat at man snublede og trimlede rundt i møget eller endnu værre fik børrerens indhold ned over sig.

Udover det mere slidsomme arbejde på landet var der også de mange gode oplevelser. Markarbejdet med heste var oftest blandt de bedste. Samarbejdet mellem hest og karl kunne være ren nydelse. Få kommandoer og få fagter fik de gode heste til at gøre præcis det man ønskede. At tromle en ny sået mark i høj sol og med blå himmel medens lærkerne sang var en ren fornøjelse. At gå bag en let ukrudtsharve kunne også være god oplevelse. At sidde på markkraven og samle de sidste strå op efter høst tilsvarende. At strigle hestene så de skinnede, at ride dem ned på engen sidst på dagen og hente dem igen en smuk morgenstund var også godt. Hestene var forskellige af natur og i styrke. Et sted havde vi 2 store stærke belgiere, hvad de kunne slæbe var utroligt. Den ene var særdeles omgængelig, den anden lidt mere besværlig når den var i dårligt humør, ville den klemme når man gik op i båsen til den.

Belgier, arbejdshest

Om efteråret når der skulle køres roer hjem, ofte i smattet føre, kunne disse 2 muskelbundter stå fast og nemt udkonkurrere en traktor udover at de kunne gå frem når de fik besked på det. Køerne fik man ikke samme forhold til. Dels var der flere af dem og dels havde de ikke på samme måde som heste en individuel natur.

Til de mere barske oplevelser var kalvefødsler. Ofte måtte vi flere store mænd forløse kalven med reb om benene og med et enormt træk hive kalven ud. Grebningen var glat og for at vi kunne stå

fast havde vi en stige at stå i. Jeg tænkte tit over hvordan disse dyr mon selv kunne føde i vor Herres fri natur.

Sørerne fødte smågrisene næsten uden tilsyn. Vi klippede deres hjørnetænder med en skævbider og kastrerede hangrisene uden de store ophævelser, selvfølgelig uden nogen form for bedøvelse. At dyr døde var en naturlig del af livet. At slagte en gris eller hugge hovedet af en høne var det naturligste i denne verden. At se slagtesvinene blive hentet var lig med penge i bondens lomme.

En anden af de mere barske oplevelser var rotter.

Selvfølgelig havde vi rotter og mus, det siges godt nok at hvor der er rotter er der ingen mus, men så firkantet husker jeg det ikke.

Det ubehagelige opstod når vi tærskede det sidste af høsten. Som yngste karl var det mig der forkede negene op på tærskværkets bord og derved stod jeg midt i mylderet når skadedyrene ikke kunne gemme sig længere. Af gode grunde stod jeg altid i gummistøvler. Særligt ubehageligt var det et sted hvor vi havde fyldt en ensilagebeholder op med neg, og da vi kom ned i bunden kunne rotterne ingen steder flygte til på grund af betonvæggene. Rotter bliver aggressive når de bliver trængt. Vi havde en lille terrier der var utrolig effektiv til at dræbe rotterne.

Vi karle blev fæstet (ansat) for 6 måneder ad gangen, nogle gange for et helt år. Aftalerne var aldrig nedskrevet og jeg husker ikke at det var et problem. Skiftedage lå fast hver 1. maj og 1. november. Hyren for hele perioden forfaldt først ved periodens udløb.

Det var 6-dages uger med arbejde hver anden søndag. Alle gårde havde husdyrhold så der skulle røgtes alle ugens 7 dage. Kun sjældent var der markarbejde om søndagen, det var ikke velset at arbejde i marken om søndagen. Vi havde en uges ferie hvert halvår.

Af og til måtte vi bede om at få et forskud undervejs men det var ikke populært. Engang jeg skulle på ferie, min første charterferie til Tyskland, bad jeg om at få et forskud. Bonden mente syrligt at jeg med så stort et forskud ville sikre mig at jeg ikke skulle sendes hjem på konsulatets regning. På de 2 skiftedage drog vi afsted med vores habengut på hestevogn eller med traktor og vogn. Karlene med et skab og pigerne med en kommode, det var standard.

Døgnrytmen på gårdene var nogenlunde ens. Vi stod op ved 6 tiden, malkede køerne, fodrede kreaturerne og grisene og muggede ud i staldene i et par timer inden vi fik morgenmad kl 8.

Derefter markarbejde og andet indtil kl 12 hvor der var frokost. Middagspause i 1 til 1½ time afhængig af sommer eller vinter. Kl 16 igen arbejde i staldene med at røgte dyrene i et par timer inden aftensmad kl 18. De fleste steder var der både formiddags- og eftermiddagskaffe.

Omfanget af staldarbejdet var meget forskellig om sommeren og om vinteren. Ung- og fedekvæget gik på græs døgnet rundt om sommeren og køerne var på græs om natten så opgaven med at muge i kostalden var let.

Jeg var fæstet (ansat) på 4 forskellige gårde på Thyholm. Jeg vælger at undlade at fortælle hvilke gårde da familierne stadig lever på egnen.

De 3 af stederne blev jeg ikke betragtet som en del af familien, begrebet tyende var nok afskaffet juridisk (vistnok i 1921) men der var langt fra Christiansborg og til Thyholm. Når der var spist til aften var jeg henvist til karlekammeret og den hygge der måtte være der. Det fjerde sted blev jeg straks indlemmet som en del af familien og deltog i aftenens aktiviteter på lige fod med familien. Faktisk havde jeg nok en højere stjerne end den jævnaldrende søn.

Karlekamrene var af meget forskellig standard. Et sted boede vi 2 karle sammen på et kammer helt uden varme i et udhus. Der var om vinteren rim på puden og dynen når vi vågnede, der var sengehalm i sengene og af og til også mus. På 2 af gårdene var der en kakkelovn i karlekammeret som jeg kunne tænde op i og derved skaffe lidt varme.

De sanitære forhold var dårlige. Kun 1 sted var der adgang til brusebad i varmt vand, de andre 3 steder var der ingen baderum. Standarden var et emaljeret vaskefad ved siden af hestenes vandtrug i hestestalden i øvrigt det samme vaskefad dyrlægen blev betjent med når han efter insemination af køer skulle have vasket ko-lortet af armen. Hvor ofte det fælles håndklæde blev skiftet husker jeg ikke.

Kun 1 sted havde jeg adgang til et toilet og de andre 3 steder var jeg henvist til at besørge i grebningen i kostalden. At tørre sig bagefter skete med en halmvisk. Det var et dagligt problem at finde tidspunktet hvor man kunne være alene i stalden i dette private ærinde.

Vi svedte ofte af hårdt arbejde og noget af arbejdet var også beskidt, men vi levede med det. 1 sted kunne jeg hente en spand varmt vand i stuehuset og så stå i kostalden, der var lunt om vinteren, og etagevaske mig.

Engang blev jeg syg og lå på karlekammeret med feber. Husmor sendte bud efter lægen, det må have været Ovnbøl, han tog dynen til side for at mærke til blindtarmen. Han kiggede på mine snavsede ben men sagde ikke noget, han så sikkert lidt af hvert på sine sygebesøg. Det var pinligt. Jeg havde ingen af stederne adgang til tøjvask, men det var jo også meget nemmere en gang om ugen at cykle hjem til mor og få vasket tøj. Der lå altid en pakke rent tøj retur til mig når jeg kom hjem.

Den mad vi spiste var god de 3 af de 4 steder jeg var, et af stederne var maden decideret dårlig, jeg var sikker på at bonden gik ud i køkkenet bagefter og fik noget bedre mad.

Jeg spiste sammen med familierne og der blev ikke gjort synlig forskel. Et sted var vi så mange at der var en folkestue hvor vi spiste. Jeg oplevede at blive serveret tomatsuppe – det havde jeg godt nok ikke fået før. Et andet sted fik jeg gratin – det havde jeg heller aldrig fået før.

Massey Ferguson traktor

Efterhånden blev alt markarbejdet udført med traktor. De lokale smede var travlt optagne af at ændre de mange hestetrukne redskaber således at traktoren kunne trække dem i stedet. De gamle stive arbejdsvogne blev udskiftet med nye 'gummivogne'. Vi karle kappedes om hvem der var bedst til køre og specielt hvem der var bedst til at køre baglæns med en 4-hjulet vogn. Der var også konkurrence om hvem der var bedst til at pløje. Jeg havde den fornøjelse at bonden flere gange sagde: Hugo, det meget pænt det du pløjer. Ellers var der ikke mange roser der blev delt ud. For øvrigt heller ikke mange skældud, hverdagen gik ganske fredeligt. Det kunne blive til mange timer på nakken af en Ferguson. Specielt kunne det være hundekoldt om efteråret og vi havde ikke førerhus på traktoren til at beskytte os mod vind og regn. Vind- og vandtæt overtøj havde vi heller ikke.

Vi unge fik efterhånden også et godt greb om teknikken på traktoren, der helt overvejende var en grå Ferguson. Engang ville den trofaste Ferguson ikke rigtigt trække. Jeg skilte karburatoren ad for at rense den og kom til at ødelægge en dyse. Jeg måtte bekende fadæsen til bonden, han kørte straks til smeden for at skaffe reservedelen og kom tilbage med beskeden: det var dyrt, pas bedre på en anden gang. Så var den ikke længere.

Der var andre traktorer f. eks. Nuffield. Hvorfor den skulle være så stor forstod jeg ikke for det var der ikke behov for. Måske bonden havde behov for at vise muskler.

Nuffield traktor

Realskolen.

Hvordan jeg i efteråret 1956 kom frem til beslutningen om at tage den realeksamen jeg var blevet 'snydt' for tidligere står ikke ganske klart i min hukommelse. Perspektiverne for en bondekarl som mig var ikke tillokkende. Muligheden for på et tidspunkt at blive selvejer af et landbrug var minimal når jeg ikke stod til at arve en gård. At gifte sig til én var en anden mulighed men noget usikker.

Som motiv til at gå i skole igen var min ambition om at blive pilot indlysende. Selvom vi grinede lidt af min drøm var realen en forudsætning for at komme i betragtning.

Jeg fik en aftale med mine forældre om at måtte bo hjemme i 2 år og en aftale med Hvidbjerg Kost- og Realskole om at starte 1. maj 1957 og springe 1. og 2. klasse over og følge undervisningen i 3. og 4. klasse på lige fod med de øvrige elever. Det blev anbefalet at jeg engagerede mig med skolens lærer Hovgaard om at tage enetimer i engelsk og matematik i vinteren 1957. Det gjorde jeg så og betalte af mine opsparede midler.

Jeg sled i det, engelsk var OK men matematikken var vanskelig.

Jeg begyndte på skolen 1. maj men det blev ikke til så meget i det skoleår fordi der var kort tid til sommerferien.

Det var lidt ubekvemt i starten, jeg var jo 3 – 4 år ældre end klassekammeraterne. Omgangstonen var en anden end den der praktiseredes på en bondegård men det gav ikke anledning til egentlige kontroverser. Jeg holdt en lav profil.

Jeg fik ikke nogen særbehandling hverken positiv eller negativ, skolen var ikke helt uvant med elever som *efternølere*. Jeg følte mig hurtigt godt tilpas med undervisningssituationen, jeg havde det godt i folkeskolen og nu også på realen.

Blandt de mange fag var algebra (del af matematikken) det fag jeg havde størst besvær med. Jeg hængte dog på til husbehov og forklarede for mig selv at mit besvær skyldtes at jeg ikke havde fulgt undervisningen i 1. og 2. klasse.

Geometriens logik og formler var jeg helt med på. Dette at kunne visualisere form og relative størrelser appellerede til mig. Et godt fag.

Engelsk var også et godt fag, mit sprogøre gjorde at jeg fik udtalen relativt hurtigt på plads.

Grammatikken i begyndelsen af undervisning i engelsk er overskuelig og relativ nemt at gå til.

I tysk var udtalen også ret nemt for mig. Men her stilledes der større krav til grammatikken dog ikke større end det var muligt for mig at følge med.

Jeg blev bestyrket i det gamle dogme om at matematisk og sproglig intelligens ikke boede i samme person.

Fagene historie, geografi, fysik og naturfag var jeg helt med på. Min nysgerrighed var rigelig motivation til at lytte til og læse teksten.

Jeg havde det nemt med I.P. Jensen og Hovgaard, lidt mere problematisk med Pilte-Kaj. Jeg tillod mig andre udledninger af de litterære tekster end hans og det gav nogle skarpe meningsudvekslinger.

Mine 4 år i praktisk arbejde ved landbruget gjorde at min arbejdsdisciplin var passende god. Opgaverne blev afleveret til tiden og det var sjældent jeg dukkede uforberedt op. Inden jeg svinger mig for højt op må jeg nok erkende at jeg ikke var klassens duks og at lidt større anstrengelser ville have givet et bedre slutresultat end det 'mg' jeg fik ved afslutningen.

Jeg boede hjemme hos mine forældre og husker at det var rimelig gnidningsfrit.

Jeg tog turen fra Nørskov på Jegindø på cykel til skolen i Hvidbjerg hver dag sommer og vinter. Jeg husker hvordan jeg konkurrerede med mig selv om hvor lang tid eller rettere hvor kort tid jeg kunne gøre turen på. Ved fodboldspil på skolen fik jeg skadet mit højre knæ og fik lagt benet i gips en måned. Det var ikke nemt i modvind med et stift ben at trampe op ad bakkerne i Egebjerg og Kryb-i-ly.

Jeg var kronisk i pengenød selvom jeg havde sparet lidt op. Min mor købte mit overskæg et par gange når hun syntes det blev for slemt. Mor stak mig også en 10'er engang imellem. Jeg arbejdede i alle ferier for at skaffe lommepenge. Jeg lånte af og til min svogers motorcykel og det gav mig en større aktionsradius.

Tiden efter Jegindø og Thyholm. 1959 – 2000.

Indkaldt som værnepligtig.

I efteråret 1958 var jeg på session i Vestervig. Efter at jeg var blevet målt og vejjet og undersøgt af en læge blev jeg stillet op, i bar røv og viklers som det hedder, foran de høje herrer i bedømmelseskommisionen. Formanden spurgte: hvad vil De så være? Jeg tog mod til mig og sagde at jeg kunne tænke mig at blive pilot i Flyvevåbnet. Hvad de tænkte ved jeg ikke men de tog mit ønske i stiv arm og meddelte mig: nu kan De starte som rekrut på flyvestation Karup i Gedhuslejren.

Sådan gik det. Jeg fik en mødebefaling om at stille den 4. august 1959. Min enhed var 5.

Uddannelse eskadrille. I øvrigt på samme hold som Asger Aamund og Ebbe Reich (Kløvedal) men de var jo på det tidspunkt helt ukendte.

Rekruttiden var på 3 måneder og bestod af hård fysisk træning og kæft trit og retning. Vejret var godt og det var slet ikke så surt endda. Igen fik jeg / vi problemer med 'kjøvenhavnerne', når vi var på stropeture (hurtig march med oppakning) kunne de slappe byboere ikke følge med. De faldt om i grøften med fråde om munden og troede de skulle dø. Resultatet af deres stunt var at delingen fik beskeden: *omkring!* Det betød at delingen skulle vende om og løbe tilbage og samle fjolserne op. Når det havde gentaget sig nogle gange tog vi robuste jyder deres oppakning på nakken og så kom vi hjem på kasernen. Vi gav dem et koldt brusebad med al grejet på men det hjalp ikke, næste gang var det galt igen.

Rekrutbillede 1959 bemærk rekrut 207

Ved rekrutskolens afslutning blev sergenteleverne udpeget. Jeg var én af dem. Der var således udsigt til 2 års værnepligt. Min gamle drøm om at blive pilot kom igen frem af skabet, når jeg under alle omstændigheder skulle være i forsvaret i to år kunne jeg ligeså godt prøve at blive optaget. Jeg fik sendt en ansøgning og sørme, jeg blev indkaldt til optagelsesprøve i København nu begyndte det at blive vildt.

Jeg blev udstyret med en togbillet og helt uventet lidt lommepenge til at bruge på færgen samt en bemærkning om at jeg nok snart var tilbage. De fleste dumpede ved prøverne der varede en uge, der var ca. 20 - 25 aspiranter og kun 3, hvoraf jeg var den ene, kom hele vejen igennem prøverne. Det afgørende for at slippe igennem var udover et almindeligt godt hoved at der ikke var relevante fysiske og psykiske fejl og mangler ved aspiranten. Mange blev kasseret på grund af fejl de slet ikke kendte.

Flyveskolen på Avnø.

Sådan gik det, jeg startede på flyveskolen på Avnø mellem Næstved og Vordingborg på min fødselsdag d. 4. januar 1960.

Det var en meget intensiv undervisning men vi var super motiverede og accepterede tempoet og omfanget af pensum. Aeroplanlære, motorlære, navigation, engelsk m.m. og selvfølgelig flyvning. Flyet var en 'Chipmunk' og vi blev fordelt på flyveinstruktørerne. Jeg fik stationschefen, oberstløjtnant Meincke, men det var ingen fordel. Han havde andre ting at tage sig af så jeg fik ikke så mange flyvetimer lige så hurtigt som de andre elever.

En dag kom han og hev mig ud af teorilokalet hvor vi var i klasseundervisning og råbte: GOD vi skal flyve (GOD var mit flyvernavn). Vi kom afsted med ham i bagsædet og vi lavede nogle landingsrunder og på et tidspunkt råbte han: kør ud til siden. Jeg rystede heftigt i bukserne og troede at nu var det slut med kurs mod sergentskolen. Men sådan var det ikke, han steg ud af flyet og skramlede med selerne bagi kunne jeg høre og så kom en ny ordre: kør.

Jeg kørte ud i start position, startede, lettede, fløj landingsrunde og landede ret flot.

Juhu – jeg er gået solo!

Den gamle oberstløjtnant efterlevede traditionen med at eleven skulle have en buket af markens vilde blomster når han gik solo. Jeg fik en buket ude på flyfeltet med beskeden: det var OK!

Senere fik jeg mit slips klippet af klassekammeraterne som anden del af traditionen.

Chipmunk på flyveskolen Avnø

Flyveskolen var luksus, vi havde eneværelser og kunne i fred læse vore mange lektier.

Udover flyvningen og den megen teori var tiden på flyveskolen også starten på en intensiv indføring i almen dannelse. Vi ville, når uddannelsen var gennemført, blive udnævnt til officer som løjtnant. Mit sprog og min adfærd blev høvlet, en hel del, og tilpasset en helt ny tilværelse.

På grund af manglende uddannelsespladser i Canada var vi nogle stykker der i ventetiden måtte forbi sergentskolen i Værløse. Det skumlede vi grundigt over fordi der var nogen på holdet der kom afsted direkte fra Avnø.

Flyveskolen i Canada.

Turen over Atlanten foregik i en 'Superconstellation', et 4-motorers propelfly der måtte lande både i Irland og New Foundland for at tanke inden vi nåede frem til Toronto i Canada. Vi kom endelig frem til RCAF basen 'Centralia' ved London i provinsen Ontario hvor vi startede vores uddannelse sammen med canadiske kadetter. Her gennemførte vi stort set den samme uddannelse som vi allerede havde fået på Avnø og var derfor flere længder foran canadierne. Forskellen var at al undervisning foregik på engelsk og på lige fod med canadierne.

Efter 3 måneder på Centralia gik turen videre til Moose Jaw ved Regina i provinsen Saskatchewan hvor den videre uddannelse skulle foregå, nu på 'Harvard'.

Den teoretiske uddannelse bestod udover grundfagene nu også af meteorologi, flyvemedicin, luftfartslære m.m. og navigation med 'radiatorange'(VOR) og radiobeacons. Flyvningen fik nye discipliner f. eks. formationsflyvning og aerobatics (kunstflyvning).

Vi var i den syvende himmel. Gjorde det godt og var konsekvent blandt de bedste i klassen. Jeg fik prædikatet 'ace' i aerobatics på Harvard.

Det var i et vinterhalvår, der var ikke meget sne men det blæste meget og temperaturen faldt til grader vi ikke kender til i Danmark. Chill-factor, blæst kombineret med temperatur, gav minus 30 – 40 grader C. På de koldeste dage måtte vi gå ombord i flyene inde i hangaren og derefter trukket udenfor for at starte motoren.

Harvard på RCAF Moose Jaw 1961

Efter 7 måneder på Moose Jaw gik turen videre til RCAF basen 'Gimli' nord for Winnipeg i provinsen Manitoba. I de næste 6 måneder fik vi vores grundskole på jet. De teoretiske fag var de samme men nu i en endnu større dybde. Faget motorlære drejede sig naturligvis nu om reaktionsmotorer eller med et andet ord jetmotorer. Flyvemedicin fik også helt nye elementer fordi vi nu opererede i højder der krævede iltmasker og trykcockpit. Flyvningen foregik på T-33 og omskolingen skulle sætte os i stand til at håndtere den langt større hastighed og aktionsradius samt mere moderne navigationsmidler.

T-33 på RCAF Gimli 1961

Ved afslutningen af uddannelsen i Canada kunne vi 'graduere' og kalde os jetpiloter. Det eftertragtede synlige og ultimative symbol 'flyveringen', som afslutning på en ekstremt fokuseret periode i vore unge liv, kunne nu sys på uniformen. Som det ses var jeg fortsat sergent og vores udnævnelse til løjtnant skete først efter en kort introduktion til danske forhold efter hjemkomsten.

Gradueret med vinge 1961

Skydekursus i USA.

I stedet for at rejse hjem til Danmark fik jeg sammen med 2 andre besked på at tage på skydekursus i USA.

Vi pakkede bilen, en stor Pontiac, og kørte ned gennem staterne til USAF Air Force Base 'Luke' vest for byen Phoenix i Arizona.

Her blev vi omskoleet til F-100 og gennemførte skarpe øvelser i brug af våben; maskinkanoner, bomber og raketter. Igen en fantastisk udfordring og oplevelse for et ungt menneske på 22 år.

F-100-C på USAF AFB Luke 1962

At være på en kæmpe stor amerikansk flyvestation hvor der var flere fly end i hele det danske Flyvevåben var en fantastisk oplevelse. At leve i det solrige sydlige USA med appelsintræer som vejtræer, med swimmingpools, leve det søde liv i officersmessen og nattelivet i den hotte 'Camelback' forstad til Phoenix, fik én til at spørge: er jeg vågen eller drømmer jeg?

Jeg rejste hjem til Danmark i foråret 1962 klar til at påbegynde træningen til operativ tjeneste i det danske Flyvevåben.

-0-0-0-0-0-0-0-

Epilog.

Jeg forlod Flyvevåbnet som kaptajn efter 15 års tjeneste.

Mine civile jobs var efterfølgende:

- Afdelingschef i Sparekassernes Datacentral, 2år
- EDB-chef på B&W, 5 år
- EDB-chef og underdirektør i Hafnia, 6 år
- Eget IT-konsulent firma, 3 år
- Solgte firmaet til engelske PA Consulting Group
- Partner i PA Consulting Group i 10 år indtil jeg gik på pension.

-0-0-0-0-0-0-0-